

Роксоляна Білоус

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів
roksabilous@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-4666-0931

ГОНЗОЖУРНАЛІСТСЬКІ МЕДІАТЕКСТИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

© Роксоляна Білоус, 2025

У статті подано визначення терміна «інформаційний простір України», схарактеризовано його значення для національної безпеки, складовою частиною якої є інформаційно-психологічна безпека інтересів людини, суспільства, держави. Окреслено соціально-інформаційну сутність гонзожурналістики – нового явища у засобах масової комунікації, проаналізовано особливості її функціонування в інформаційному просторі України. Зосереджено увагу на взаємозв'язку і взаємозалежності гонзожурналістики та інформаційного простору в умовах гострої антиукраїнської інформаційно-психологічної агресії та повномасштабної російсько-української війни, які впливають на тематично змістове, інформаційне наповнення гонзожурналістських медіатекстів, що мають ґрунтуватися на правдивих засадах державотворчої внутрішньої і зовнішньої політики України.

Наголошено, що під час творчого процесу гонзожурналісти перебувають у комунікативному, інтерактивному, перцептивному та емоційному стані, що зумовлено особливостями створення писемного й усного, відео- і фотозображення фактів, подій, явищ із різних сфер життєдіяльності. Досліджено гонзожурналістські матеріали, в яких органічно поєднуються літературні та журналістські засоби і прийоми відображення суспільно-політичної реальності, розвінчування російських імперських наративів, маніпулятивних повідомлень і фейків з домінуванням авторського аналізу, роз'яснення й оцінювання. Виокремлено гонзожурналістські матеріали Яніни Соколової, Богдана Кутепова й Олександра Ковальчука, які професійно поєднують сатиру, іронію, гротеск, гіперболізацію, використовуючи характерні прийоми для створення своїх творчих доробків. Їхні медійні матеріали наповнені неспростовними, доказовими фактами, розвивають асоціативне і критичне мислення.

Доведено, що гонзожурналістика може ефективно виконувати бінарну функцію: репродукувати і продукувати, тобто правдиво відображати соціально-економічну, політико-ідеологічну, мовно-культурну, освітньо-наукову дійсність і позитивно впливати на формування української національної свідомості, державницького мислення і переконання, національних і загальнолюдських морально-духовних цінностей, коли журналісти будуть

мати глибокі правдиві знання про історію українсько-російських відносин, компетентно аналізувати, осмислювати, узагальнювати сучасні внутрішні і зовнішні процеси життєдіяльності та професійно розповідати на різноманітних медійних платформах.

Ключові слова: інформаційний простір, гонзожурналістика, гонзожурналіст, компетентність, професіоналізм, маніпулятивні наративи, фейки, національна свідомість.

Вступ. В інформаційному просторі триває потужна гуманітарно-психологічна війна за серця і розум кожної людини. Особлива роль у цьому складному процесі боротьби за збереження і розвиток національних та загальнолюдських цінностей належить медійним засобам – писемному й усному слову, відео- і фотозображенню, професійне поєднання яких творить медійний текст.

Вивчення гонзожурналістики як унікального явища в інформаційному просторі України дає наукові підстави стверджувати про їхній позитивний взаємозв'язок і взаємовплив, що, по-перше, призводить до розширення і поглиблення тематики і змісту медіатекстів, ефективного використання різних пошуків і збору правдивої, документальної інформації згідно з жанровими потребами, як передумов семантичної і стилістичної потужності медіадискурсу, і, по-друге, українськоцентричні за духом медіатексти (писемні, усні, візуальні, аудіовізуальні чи з іншими компонентами) гонзовиків в інформаційному полі доповнюють вільні, державотворчі платформи і своїми мовно-стилістичними, жанрово-виражальними засобами сприяють формуванню у читачів, глядачів і слухачів української національної ідентичності, зосереджуючи увагу на морально-духовних цінностях.

Постановка проблеми. У сучасних умовах надзвичайно великих обертів набрала російська інформаційно-психологічна агресія. Всі форми і методи російської пропагандистської машини і повномасштабної війни спрямовані на знищення українського етносу і України як самостійної держави. Водночас у російському, українському, європейському і світовому інформаційному просторі розгорнута шалена реклама «нової» росії, щоби таким способом прикривати і виправдовувати московську загарбницьку політику і терор.

Актуальність дослідження. Нинішня політико-ідеологічна ситуація, породжена повномасштабною, терористичною, геноцидною, руйнівною російсько-українською війною, суттєво впливає на соціально-інституційне функціонування не лише традиційної журналістики, а й «нового журналізму», різновидом якого є гонзожурналістика, істотно зумовлює тематично-змістовий, жанрово-композиційний, мовно-стилістичний характер медіатекстів в інформаційному просторі. Особливість гонзожурналістських медіатекстів спричиняє їх вивчення, аналіз, осмислення для інформаційно-інтелектуального збагачення журналісткознавчої науки. Гонзожурналістика, як і традиційна журналістика, виконує бінарну функцію: репродукує і продукує, тобто відображає реальну дійсність і впливає на її творення, але своїми засобами. Адже гонзожурналістика – це нетрадиційний стиль журналістики, який спирається на особисту участь репортера в історії. Тоді як традиційні репортажі спираються на переконливі факти, гонзожурналістика занурює читачів у свідомість і почуття письменника під час розгортання історії [15]. Використання цитат, сарказму, гумору, перебільшення і навіть ненормативної лексики також є невід'ємною рисою цього стилю. Завдяки зазначеним особливостям напряду гонзо гонзожурналістика стала інструментом критики вад суспільства, викриття аморальних вчинків політиків, розвінчування російської пропаганди та злочинів московських загарбників.

Мета та завдання статті. Мета цієї праці – з'ясувати та окреслити особливості функціонування гонзожурналістики в сучасному інформаційному просторі, який наповнений гострою ідеологічно-гуманітарною війною за правдиву історію України, українську мову, національну культуру та ідентичність, демократичні цінності, самостійну соборну українську державу. Завдання

полягає в тому, щоби схарактеризувати гонзожурналістський концепт вільної, детальної, егоцентричної, емоційної оповіді, яка ґрунтується на свідомому суб'єктивно-професійному осмисленні фактів, подій, явищ соціально-політичної реальності.

Методи дослідження. Вивчення тематично-змістової наповненості і стильової манери гонзожурналістських матеріалів, в яких органічно поєднуються літературні та журналістські способи відображення суспільно-політичної реальності, особливостей взаємодії, взаємозалежності і взаємовпливу інформаційного простору і гонзожурналістики, ґрунтується на методологічних загальнонаукових принципах, до яких належать історизм, об'єктивність, конкретність, функціональність, системність, когнітивність (пізнавальність), моделювання.

Згідно з метою дослідження застосовано такі методи: історико-теоретичний метод для огляду літератури, у якій ідеться про інформаційний простір й особливості гонзожурналістики; комплексно-аналітичний метод для аналізу тематики, змісту і стильових прийомів гонзоматеріалів; порівняльно-логічний метод для зіставлення особливостей дискурсу традиційної і гонзожурналістики в інформаційному просторі; системно-когнітивний метод для осмислення професійно-психологічних особливостей гонзожурналістського творчого процесу, який охоплює комунікативну, інтерактивну і перцептивну компетентність; а також методи спостереження, узагальнення та опису.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З огляду на те, що гонзожурналістика є різновидом, одним з напрямів «нового журналізму», основоположником якого вважають Томаса Вулфа – письменника, журналіста, репортера, автора кількох романів, есеїв, багатьох статей, то є всі підстави стверджувати, що Томас Вулф є основоположником гонзожурналістики, яку також розвивали Гей Таліз, Норман Мейлер, Майкл Герров, Трумен Капоте, Хантер С. Томпсон, Джоан Дідіон. Американські вчені Е. Денніс, М. Вайнгартен, Н. Сімс, М. Крамер, Б. Лонсберрі, Н. Мілз, аналізуючи тексти «нового журналізму», характеризували також стиль гонзожурналістських медіатекстів, у яких поєднувався правдивий фактологічний опис з емоційно-психологічним розкриттям внутрішнього світу персонажів.

Українські вчені В. Здоровега, М. Василенко, Т. Денисова, І. Михайлин, М. Титаренко, Б. Носова, Т. Хітрова, Г. Стемпковська, аналізуючи актуальні проблеми інформаційно-психологічної діяльності масмедіа у контексті формування української національної ідентичності, національно-патріотичного виховання, згадують про поняття «новий журналізм». Зокрема, професор Володимир Здоровега писав: «Сплеск документальної прози був спричинений незадоволенням літератури її відірваності від реалій життя. У 60-ті роки минулого століття ця творчість з легкої руки американських літераторів була іменована «новим журналізмом», увібравши кращі риси репортажу. Її принцип – максимум правдивості не тільки щодо самого змісту, але й у всіх деталях розповіді, послідовності у документальності побудови окремих сцен, точності деталей, природності діалогів тощо» [2, с. 175].

Гонзожурналістика – різновид «нового журналізму» – з'являється на противагу традиційно об'єктивній журналістиці з її тяжінням до «неупередженої, нейтральної подачі інформації, відчуженої від емоцій, установок і пристрастей конкретної людини» [11, с. 74–75].

Професор Ігор Михайлин наголошував, що «попередником журналізму нового є література факту (нон-фікшн), репрезентована автобіографіями, біографіями, документальним романом, подорожніми книжками. Журналізм новий виник на початку 60-х років ХХ-го століття. Американські журналісти помітили, що репортажі найефективніші тоді, коли використовують літературні прийоми» [9, с. 68].

Ґрунтовне наукове дослідження нового журналізму, органічною складовою частиною якого є гонзожурналістика, здійснила випускниця факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка Л. М. Шутяк, яка працює у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. Стиль «нового журналізму» – не просто літературно-журналістське явище, яке виникло у визначений час, а динамічна літературно-журналістська концепція, яка

пройшла певні етапи розвитку під впливом соціально-історичних змін, що відбувалися в американському суспільстві, – підкреслила Лілія Шутяк. – Жанрові варіації та мовно-стилістичні особливості двох галузей – літератури і журналістики – комплементарно поєдналися і витворили оригінальне і затребуване явище, ймення якому «новий журналізм» [13, с. 22–23].

Виклад основного матеріалу. Вивчаючи функціонування гонзожурналістики в інформаційному просторі України, зосереджено увагу на таких компонентах: потреба – суб'єкт – об'єкт – процеси – умови – результат. Такий підхід зумовлює потребу спершу схарактеризувати особливості інформаційного простору, адже «інформація є універсальною, фундаментальною категорією» [7, с. 7]. Вона є носієм смислу (змісту) всіх процесів минулого і сьогодення. Тому «сучасна Московія активно проводить спеціальні операції проти України, намагаючись знищити будь-яку інформацію про масові вбивства українців, активно залучаючи російських пропагандистів та п'яту колону в Україні» [10, с. 7].

Всі взаємозв'язки у природі та суспільстві мають інформаційний характер. Людина від народження перебуває в інформаційному просторі. Професор В. Здорова дає таке визначення: «Національний інформаційний простір – це юридично визначена територія держави, яка є сувереном щодо поширення на цій території сукупності текстової, звукової, аудіовізуальної та ілюстрованої інформації через канали засобів масової комунікації. Держава захищає, відповідно до чинного законодавства України із урахуванням міжнародних правових норм, цей простір від антиукраїнської, антиконституційної інтервенції з боку ворожих сил до України інформаційно пропагандистських засобів» [3, с. 15].

Термін «інформаційний простір» характеризували В. Карпенко, І. Крупський, І. Михайлин, М. Нагорняк, Б. Потятиник, А. Чічановський та О. Старіш. О. Дубас слушно написав, що інформаційний простір значною мірою визначає і формує українську національну ідентичність [4, с. 19]. З боєм і громадянською тривогою професор М. Тимошик наголошував: «Національного інформаційного простору не лише за мовою, але й за духом у нас, на жаль, немає вже давно. І це не лише одна із ключових драм сучасної України, а й пряма загроза її національній безпеці. Наразі той – умовно український – інформаційний простір, що існує, майже повністю окуповано сусідньою державою. Власне, зі шпальт газет та екранів телевізорів іде прямий і відкритий наступ на все українське» [12].

З характеристикою сутності українського національного інформаційного простору професора М. Тимошика за національно-патріотичним духом збігається визначення інформаційного простору професора В. Лизанчука, який він також оприлюднив 2013 року: «Український національний інформаційний простір – це сукупність, система засобів виробництва і розповсюдження інформаційної, історичної, соціально-економічної, правової, художньо-мистецької, естетичної продукції, творці якої сповідують україноцентризм, що складається з національної свідомості, державницького мислення і переконання, глибокої моральності і духовності, патріотизму і громадянської мужності, необхідності розглядати всі важливі події в Україні та світі крізь призму національних інтересів України, загальнолюдських ідеалів і давати обґрунтовану, безкомпромісну відсіч чужоземній агресивній інформаційній експансії» [8, с. 22].

Ці національно-духовні, морально-психологічні засади формування і утвердження національного інформаційного простору в Україні визначають мету, тематику, зміст, характер, особливості функціонування гонзожурналістики, методи і форми подання медіатекстів. Предметом дослідження були журналістські матеріали Яніни Соколової, Богдана Кутєпова і Олександра Ковальчука. Аналіз їхніх медіаробіт дає підставу стверджувати, що зацікавленість, сприймання і дії реципієнтів під впливом їхніх матеріалів суттєво залежать від журналістської комунікативної компетенції під час ознайомлення і осмислення фактів, подій, явищ, написання тексту, відеознімання, поєднання вербального і невербального, безпосереднього й опосередкованого спілкування. До речі, в англomовній культурі слова «спілкування» немає, є лише слово «комунікація». В українців виникає синонімічність понять «комунікація» і «спілкування». Психологи у «спілкуванні» виокремлюють три взаємопов'язані сторони (боки): комунікативну, інтерактивну і перцептивну.

Комунікативна сторона (бік) спілкування, або комунікація у вузькому значенні слова, полягає в обміні інформацією між індивідами, що спілкуються. Інтерактивна сторона спілкування полягає в організації взаємодії між партнерами, що спілкуються, тобто в обміні не тільки знаннями, ідеями, але й діями. Перцептивна сторона (бік) спілкування означає процес сприймання й пізнання один одного партнерами, що спілкуються, і встановлення на цьому ґрунті взаєморозуміння [5, с. 89]. У науковому дослідженні наголошуємо, що для гонзожурналістів надзвичайно важлива (може, й основна!) емоційна сторона (бік) спілкування. Це – експресивна (усна чи писемна) оповідь через особисте, суб'єктивне сприймання факту, події, явища, його інтерпретація на основі свого життєвого досвіду, власних відчуттів, емоцій, думок.

Наукові спостереження за журналістською діяльністю свідчать, що Яніна Соколова, Богдан Кутєпов і Олександр Ковальчук під час творчого процесу перебувають у комунікативному, інтерактивному, перцептивному та емоційному стані, що впливає на особливості створення писемного й усного тексту, відео- і фотозображення, які охоплюють різні сфери життєдіяльності: політичну, воєнну, соціальну, економічну, культурну, мовну, освітню, наукову, ментальну, ідентичну тощо.

Гонзожурналістська програма «Вечер с Яниной Соколовой» в інформаційному просторі України, де тривалий час намагалася панувати агресивна кремлівська пропаганда, з 13 жовтня 2018 р. відчиняла комунікативне вікно у світ правдивої інформації. Яніна Соколова професійно, емоційно, переконливо, вільно спростовувала московські фейки війни, застосовуючи іронічний, подекуди саркастичний тон; для характеристики російських ідеологічних маніпуляторів вживала грубуваті порівняння, навіть неетичні слова, лайку. Але незвичний, порівняно з традиційною журналістикою, гонзожурналістський стиль розвінчування неправдивої, шкідливої для українського медіапростору фейкової інформації ніяк не применшує української громадянської, національно-державницької, патріотичної позиції журналістки Яніни Соколової.

В одній з антиукраїнських телевізійних передач російські журналісти випустили в етер сюжет, мовляв, в Україні тотальний мовний геноцид, буцімто, вже два місяці сотні тисяч школярів вивчають українську примусово й адміністративний суд визнав недійсним рішення про надання російській мові статусу регіональної.

Яніна Соколова влучно іронізує, вдаючись до свідомої гіперболізації: «Прямо ходять між партами наглядачі в шароварах і батогами по губах б'ють: «Кажі букву Ї! Та ганок, гудзик!» Хто погано знає українську мову – туркам продамо! Усім на завтра принести татуювання Шевченка на чолі. А хто не принесе, той здає по дві Лесі Українки на бандерівську армію – для немовлятирів!».

Хоча мова ведучої досить гостра, саркастична, сюрреалістично перебільшена, вона одразу спростовує маніпулятивний фейк, вказуючи, що безпосередньо в російському сюжеті використані кадри з української школи, де діти спокійно вчать російську. Яніна Соколова наводить приклад подвійних стандартів, беручи до уваги рішення, так званої, ДНР: «Найсмішніше те, що про мовний геноцид кричать з ДНР, де українська мова заборонена в школах».

У другому випуску «Вечера...» Яніна Соколова влучно розвінчує чергову дезінформацію голосними вигуками: «Сенсація! Американці хотіли захопити Крим у 2013 році з допомогою міжконтинентального ремонту школи!». Як виявилось, таку заяву на одному з ток-шоу виголосила ексрєгіоналка Олена Бондаренко: «Восени 2013 р. на офіційному сайті посольства США в Україні з'являються тендер на реконструкцію школи № 5 у Севастополі. Що вони хотіли там робити, ніхто не знає, адже після анексії Криму з сайту новина зникає, як непотрібна. Якби не росіяни забрали Крим, це зробив би МВФ США».

Не зраджуючи своїй звичній манері подачі інформації, журналістка висміює слова Бондаренко, вказуючи на саму абсурдність заяви: «Американці реставрували № 14 школу в Сімферополі, № 22 школу в Севастополі, стоматологічну клініку в Севастополі. Як так сталося, що відремонтувавши ті школи, МВФ США не захопила владу?».

Третій випуск «Вечера...» Яніни Соколової стосувався московської маніпулятивної пропаганди, нібито в Україні досить великий наркотрафік, вдаючись до принизливих коментарів: «Це ж вам не полуницю в Польщі збирати... Україна – транзитна країна для міжнародного наркотрафіку, кажуть експерти. Занадто там діряві кордони і поступливі чиновники. Героїн сюди прибуває з Азії,

а складові синтетичних наркотиків – з Китаю». До речі, російські медійники не дають ні статистичних даних, ні фактів, навіть імен експертів, на яких посиляються. Поза їхньою увагою, про що переконливо говорить Соколова, більшість маршрутів з Азії до України проходять якраз через територію Російської Федерації. Втім, російські журналісти безцеремонно насичують життєве середовище дезінформацією: «Кокаїн доставляють з країн Латинської Америки. Так недавно в порту Одеси пришвартувалося судно з Еквадору: 257 кілограмів забороненої речовини сховали в контейнери з бананами». У притаманному для гонзожурналістики емоційному стилі, ведуча влучно глузує з російських «колег», тонко розвінчуючи їхній фейк: «Те, що прийшло не з Азії, було одразу затримане дірявими українськими прикордонниками. Спершу в Росії барижили (жаргонно означає «продавати» – Р. Б.) афганці, потім чеченці, потім грузини, а тепер нарешті ми. Вловлюєте закономірність? З ким Росія починає війну, ті одразу стають головними баригами. Тут два варіанти: або ви спеціально створюєте цим країнам і народам негативний імідж, або ви війни починаєте, щоби торгувати наркотою».

Із початком повномасштабного вторгнення російських військ в Україну та введенням аварійних вимкнень електроенергії звичний формат «Вечера...» дещо змінився. Відтепер випуски починаються не перерахуванням гіперболізованих титулів ведучої, а іронічно-оптимістичною та напівфілософською фразою, що вкотре характеризує ставлення творців та Соколової до «русні», їхнього способу життя, принципів, освіченості і банальних інтелектуальних здібностей: «У зв'язку з фашистськими бомбардуваннями програма пишеться без світла. Дякуємо ліхтарикам, новорічним гірляндам та пальчиковим батарейкам за сприяння знімань. Навіть у темряві ми світимося зсередини. Р. S. Ми сидимо без електрики кілька годин, а росіяни без здорового глузду все життя».

Концептуально важливо, що тематика і зміст гонзожурналістських матеріалів Яніни Соколової, які наповнені правдивою інформацією, розвінчувальною емоційністю антиукраїнських московських імперських наративів, ґрунтуються на українськоцентричних засадах творення і зміцнення національного інформаційного простору, формування духовних і моральних цінностей, української національної ідентичності. Манера спілкування (комунікації) Яніни Соколової з глядачами – це своєрідна експресивна бесіда з відеозображеннями, для якої характерне глибоке переживання за долю України. У своїх програмах вона – журналіст – є головним героєм, доскіпливим аналітиком російської гібридної агресії. Суспільно-політичні події Яніна Соколова розглядає крізь призму українських національно-державницьких інтересів. Використання обценної лексики, вигуків і риторичних запитань із вираженими відтінками іронії і сарказму – підсилює щирий, відвертий діалог з глядачами і сприймання ними правдивої інформації.

Свою громадянсько-публіцистичну лепту у формування українського національного інформаційного простору, який безпосередньо й опосередковано впливає на розвиток і зміцнення національної свідомості, патріотичних переконань, здорових культурно-мистецьких смаків, українських і загальнолюдських морально-духовних цінностей, вносить журналіст телеканалу «Громадське» Богдан Кутепов. Його професійно зроблені, наповнені важливою і цікавою інформацією стріми про Революцію гідності захоплювали глядачів. Богдан Кутепов також працює у сфері гонзо. Правда, його творча парадигма дещо іншого характеру, ніж у Яніни Соколової. Відеорепортажі Богдана Кутепова радше мають приховано гумористично-гротескний характер. Він доносить свою думку непрямо, а натякає, візуально проводить лінії та викликає асоціації.

Аналізуємо два пов'язані репортажі Кутепова: «Традиція» та «Традиція (частина 2)». Перша та друга частини репортажу розповідають про 11-й безпековий форум, який провели у Києві. Причому оформлення матеріалу досить нестандартне, адже два короткі відео виглядають як шпигунський бойовик. В одному зі своїх інтерв'ю Богдан Кутепов казав, що переважно його бачення гонзо виражається саме у музичному супроводі, бо автор сам визначає, що хоче показати своєму глядачеві. Його репортажі – це поєднання відео і музичних творів. Обидві частини репортажів Богдан Кутепов розпочинає пісню «Відлік» української співачки ONUKA, до того ж пісня позначає безпосередній відлік до початку самого матеріалу. Особливістю пісні є те, що співачка ритмічно повторює набір слів, які відображають суть твору. Журналіст запозичив характерний стиль у виконавиці і також повторює по одному слову, коли хоче виокремити, на його

думку, важливі деталі. Кутепов зосереджується не так на промовах присутніх українських політиків, як на загальній демонстрації самої події: охоронці, військові, відвідувачі тощо. Завдяки відтворенню цих деталей на екрані глядач вловлює ту масштабність, яка нерідко притаманна художній публіцистиці.

У другій частині матеріалу Богдан Кутепов також вдається до аудіоіронії: доки всіх інших присутніх політиків продовжують представляти під звичайний «Відлік», то на місці появи Олега Ляшка до музичного супроводу додаються звуки порнофільму, які його й оголошують. Також журналіст згадав і нічний обстріл з гранатомету, що відбувся 13 квітня 2018 року та підв'язав його до листування політиків під час форуму, висміюючи їхнє сидіння в гаджетах, доки виступають колеги. Використавши свій улюблений метод аудіоіронії, Кутепов не втрачає можливості вдруге вколоти нардепа Олега Ляшка, який привітався з Арсенієм Яценюком. На тлі цього звучить пісня Глорії Гейнор, відомої американської співачки, «I Will Survive» («Я буду жити» – Р. Б.), у якій розповідається про духовні сили, що допомогли головній героїні йти далі після болісного розриву. Можливо, журналіст зашифровано повідомляє про те, як Олега Ляшка відрахували з політичної партії БЮТ і прийняли Арсенія Яценюка. А також суперхіт «I Will Survive» вважається гімном феміністичних сил, представників ЛГБТ та ВІЛ-інфікованих. Можна припустити, що Богдан Кутепов свідомо підводить глядача до секс-скандалу нардепа, боцімто в далекому 1993 році Олег Ляшко вступав у гомосексуальні стосунки з високопосадовцем в обмін на допомогу у розв'язанні особистих життєвих проблем.

Незважаючи на порівняно непоганий старт течії гонзо в українській журналістиці та різке зростання цікавості до таких матеріалів серед реципієнтів, на жаль, не всі журналісти достеменно з'ясували, що таке гонзо насправді. В інтерв'ю на ресурсі «Детектор Медіа» редактор сайту «Варіанти» Олександр Ковальчук позиціонує себе як гонзожурналіст: *«При всій своїй нетрадиційності гонзо – це все одно прагнення до балансу. Це завжди погляд з іншого боку, але все одно він має бути зрозумілим. Все-таки це журналістика, тут має бути зрозуміло, що ти пишеш і для кого»* [1]. Хоч у своїх словах О. Ковальчук закладає раціональне та цілком здорове зерно для розуміння суті гонзожурналістики – балансу, у своїх публікаціях він його не дотримується.

Було проаналізовано 15 публікацій Олександра Ковальчука, переважно рецензій, але виокремлюємо два матеріали: «Реклама смерті у Винничука», «Гей, останній москаль». Редактор дуже часто вдається до крайнощів: невмотивованого сарказму, де здавалося б, мав би бути глибокий аналіз та пояснення його думки. Але замість обґрунтованого роз'яснення отримуємо шквал уїдливих коментарів: *«У журналістських колах не особливо шанують Винничука за його схильність до кон'юктурного дрейфування. Це тільки культурні журналістки, як представниці найбільш збоченого відгалуження журналістики, полюбують припадати на колінця перед його (та й не тільки його) світлим образом»* [6]. Або *«З графоманством Любки трохи складніше. Можливо за тим його сталкерством Андруховича, коли він тупо копіює його інтонації, рухи та дискурси і де Любка – це мавпа Андруховича, простежуються хоч якісь натяки на стьоб над бідним Патріархом. І тоді Любка – це той єресіарх. Бо ж має бути у тому, як він цинічно цидулить свої революційні полюції, хоч лепта самоіронії»* [6].

Гонзожурналістиці притаманне акуратне вплітання в основне судження побічних думок. Наприклад, «Дербі у Кентуккі» Хантера Томпсона: *«о Боже, дитя розгепало нову машину, обгорнувши її довкола кам'яного стовпа на виїзді на дорогу. Нога зламана? Око косує? Пошліть його до Йєлю, там усе лікують. Йєль? Бачили сьогоднішні газети? Осада в Нью-Гевені. Йєль кишить «чорними пантерами... кажу вам, полковнику, світ збожеволів, поїхав»* [14]. В Олександра Ковальчука спроба такого стилю виглядає грубо та неотесано: *«І тут вже варто потрохи починати розуміти контекст, у якому надрукувалась книга «Танго смерті». Років декілька тому вже згаданий товариш Грицак хотів запровадити в Україні диктатуру покаяння. Він чомусь почав вимагати наказовим імперативом голослвного вибачення українців перед жидами та євреями за свої минулі гріхи»* [6].

У гонзожурналістиці Ковальчук радше «теоретик», аніж практик. Він, мабуть, належно не зрозумів основної суті гонзо, подумавши, що провідна мета і серцевина напряду – нецензурщина і

саркастичність. Але замість тонкої або де-не-де бруднуватої сатири у нього виходить карикатура, щоправда, карикатура не на саму подію чи твір, а на гонзожурналістику як явище.

Висновки. З'ясувавши головні особливості гонзожурналістики у зіставленні із традиційною журналістикою і художньою публіцистикою, очевидними є спільні риси: риторичні конструкції (використовують, щоби мотивувати реципієнта зацікавитися медіатекстом і сприймати закладену в нього інформацію та осмислювати її сутність), гротеск, іронія, гіперболізація, зіставлення (підкреслюють політично-професійні вади, маніпулятивне трактування історії, сучасних фактів, подій, явищ, що підсилює викривальний ефект ворожих інсинуацій, припущення, антитеза, емоційність і масштабність (вони загострюють і викликають у глядача, слухача, читача співпереживання).

Особливість гонзожурналістики як різновиду, складника нового журналізму, полягає насамперед у тому, що він виник на протигагу об'єктивній журналістиці з її тяжінням до «неупередженої, нейтральної подачі інформації, відчуженої від емоцій, установок і пристрастей окремої людини» [11, с. 12]. Багатоаспектне поєднання журналістських і літературних методів виокремлює гонзожурналістику як своєрідне новітнє комунікативістське явище в інформаційному просторі України. Перед дослідниками медійної галузі постає потреба поглибленого вивчення зародження і розвитку гонзожурналістики, її жанрово-стилістичних ознак та медіадискурсу як процесу утворення націє- і державотворчих смислів в умовах повномасштабної терористичної і геноцидної війни Російської Федерації проти України і потужної інформаційно-психологічної агресії проти українських національно-духовних і європейсько-світових демократичних цінностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишнюк Н. (2015, 31 травня). Гонзо: право знати все. *Detector.media*. URL: <https://ms.detector.media/profstandarti/post/13373/2015-05-31-gonzo-pravo-znaty-vse/> (Дата звернення: 28.10.2024).
2. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості: підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. Львів: ПАІС. 2004. 268 с.
3. Здоровега В. Українська періодика у сучасному національно-інформаційному просторі // *Українська періодика: історія і сучасність*. Львів. 1995. С. 11–18.
4. Дубас О. (2004). Інформаційний розвиток сучасної України у світовому контексті. К.: Генеза. 208 с.
5. Коваленко А. Б., Корнев М. Н. Соціальна психологія: підручник. К.: Геопринт, 2006. 400 с.
6. Ковальчук О. Реклама смерті у Винничука. *Варіанти*. URL: <https://varianty.lviv.ua/publikatsiyi/reklama-smerti-u-vynnychuka> (Дата звернення: 28.10.2024).
7. Лизанчук В. Інформаційна безпека України: теорія і практика: підручник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2017. 728 с.
8. Лизанчук В. Цинізм в інформаційному просторі України. *Універсум*. 2013. № 3–4. С. 19–22.
9. Михайлин І. Л. Журналістика: словник-довідник / автор-уклад. І. Л. Михайлин. К.: Академвидав, 2013. 320 с.
10. Михайлівська О. Гуманітарна війна: діяльність «п'ятої колонії» в Україні. *Україна молода*. 2024. 26 червня.
11. Потятиник Б. Медіа: ключі до розуміння. Серія: Медіакритика. Львів: ПАІС, 2004. 312 с.
12. Тимошик М. Завдання для свідомих громадських організацій та інтелігенції – підтримати той якісний медіапродукт, який не зберігся в країні. *День*. 2013. 25–26 січня.
13. Шутяк Л. М. «Новий журналізм» у медійному дискурсі України: генеза та жанрово-стилістичні ознаки: дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.04. Дніпропетровськ, 2015. 216 с.
14. Thompson, H. S. The Kentucky Derby is decadent and depraved. URL: <https://www.sensitiveskinmagazine.com/hunter-s-thompson-the-kentucky-derby-is-decadent-and-depraved/> (Дата звернення: 28.10.2024).
15. Understanding Gonzo Journalism: From Thompson to Wolfe. (2021, 7 червня). *MasterClass*. URL: <https://www.masterclass.com/articles/understanding-gonzo-journalism> (Дата звернення: 28.10.2024).

REFERENCES

1. Vyshniuk, N. (2015, 31 may). Honzo: pravo znaty vse. URL: <https://ms.detector.media/profstandarti/post/13373/2015-05-31-gonzo-pravo-znaty-vse/> (Date of access: 28.10.2024).

2. Zdoroveha, V. (2004). Theory and methodology of journalistic creativity: Textbook. PAIS.
3. Zdoroveha, V. (1995). Ukrainian periodicals in the modern national information space. *Ukrainska periodyka: istoriia i suchasnist*.
4. Dubas, O. (2004). *Informatsiinyi rozvytok suchasnoi Ukrainy u svitovomu konteksti*. K.: Heneza. 208 s.
5. Kovalenko, A., Korniev, M. (2006). *Sotsialna psykholohiia: pidruchnyk*. Heoprynt. 400 s.
6. Kovalchuk, O. (2013). *Reklama smerti u Vynnychuka*. Varianty. URL: <https://varianty.lviv.ua/publikatsiyi/reklama-smerti-u-vynnychuka> (Date of access: 28.10.2024).
7. Lyzanchuk, V. (2017). *Informatsiina bezpeka Ukrainy: teoriia i praktyka: pidruchnyk*. Lviv: LNU imeni Ivana Franka. 728 s.
8. Lyzanchuk, V. (2013). *Tsynizm v infomatsiinomu prostori Ukrainy*. *Universum*. 2013. No. 3–4. S. 19–22.
9. Mykhailyn, I. (2013). *Journalism: a reference dictionary*. Akademydav. 320 s.
10. Mykhailivska, O. (2024, June 26). *Humanitarna viina: diialnist «piatoi kolony» v Ukraini*. *Ukraina mo-loda*. 2024.
11. Potiatynyk, B. (2004). *Media: kliuchi do rozumniaia*. Seriia: Mediakrytyka. PAIS. 312 s.
12. Tymoshyk, M. (2013, Jan. 25). *Zavdannia dla svidomykh hromadskykh orhanizatsii ta intelihentsii – pidtrymaty toi yakisnyi mediaprodukt, yakyi ne zberihsia v kraini*. Den.
13. Shutiak, L. (2015). «Novyi zhurnalizm» u mediinomu dyskursi Ukrainy: heneza ta zhanrovo-stylistychni oznaky: dys. ... kand. nauk iz sots. komunikatsii: 27.00.04. Dnipropetrovsk. 216 s.
14. Thompson, H. S. (2009). *The Kentucky Derby is decadent and depraved*. URL: <https://www.sensitiveskinmagazine.com/hunter-s-thompson-the-kentucky-derby-is-decadent-and-depraved/> (Date of access: 28.10.2024).
15. *Understanding Gonzo Journalism: From Thompson to Wolfe*. (2021, June 7). MasterClass. <https://www.masterclass.com/articles/understanding-gonzo-journalism>

Roksoliana Bilous

GONZO MEDIA TEXTS IN THE INFORMATION SPACE OF UKRAINE

The article offers various definitions of 'Ukraine's information space' and highlights its crucial role in national security, particularly in safeguarding the information and psychological well-being of individuals, society, and the state. It delves into the socio-informational nature of gonzo journalism, a novel form of mass media, and examines how it operates within Ukraine's information landscape. The piece underscores the interconnectedness of gonzo journalism and the information space amid intense anti-Ukrainian information warfare and the ongoing Russian-Ukrainian conflict. These factors significantly shape the themes, content, and information presented in gonzo journalistic media, which should align with Ukraine's state-building policies, both domestically and internationally. The study highlights that gonzo journalists operate within a communicative, interactive, perceptual, and emotional sphere throughout their creative process. This is attributed to the unique nature of crafting written, oral, video, and photographic representations of real-world events and phenomena. The analysis delves into gonzo journalistic pieces that seamlessly blend literary and journalistic techniques to portray socio-political realities, debunk Russian imperialist narratives, and expose manipulative content and fake news. These works are characterized by strong authorial analysis, explanations, and evaluations. The gonzo journalism of Yanina Sokolova, Bohdan Kutepov and Oleksandr Kovalchuk is examined, showcasing their proficient use of satire, irony, grotesque, and hyperbole to create distinctive works. Their media content is rich in irrefutable evidence and fosters associative and critical thinking. Gonzo journalism has demonstrated its ability to serve a dual purpose: to accurately reflect and actively shape reality. It can faithfully represent the complexities of socio-economic, political, cultural, and educational spheres while simultaneously fostering the development of Ukrainian national identity, civic consciousness, and a commitment to universal moral values. To achieve this, journalists must possess a deep understanding of the historical relationship between Ukraine and Russia, and they must be skilled in analyzing, interpreting, and communicating contemporary domestic and international events across various media platforms.

Keywords: information space, gonzo journalism, gonzo journalist, competence, professionalism, manipulative narratives, fakes, national consciousness.